

Nr 14.

Ankom till Riksdagens kansli den 24 februari 1911 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Majt:s proposition angående åtgärder för förhindrande af bebyggande af två intill S:t Lars ruin i Visby belägna tomter.

I en till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling remitterad proposition (nr 87) af den 17 februari 1911 har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att dels såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för inköp af en i statsrådsprotokollet angifven del af tomten nr 8 i S:t Hansrotens andra kvarter i Visby dels ock såsom ersättning för upplåtelse af servitutsrätt i tomten nr 16 i samma rotes första kvarter, hvarigenom den del af tomten, som är belägen närmast intill S:t Lars ruin därstädes, ej får bebyggas, på extra stat för år 1912 bevilja ett anslag af 5,900 kronor, under villkor att Visby stad bidrager med 2,900 kronor till kostnaderna för omförmälda tomtköp.

I det vid den kungl. propositionen fogade statsrådsprotokoll öfver ecklesiastikärenden meddelas i förevarande ärende följande:

»Uti underdånig skrifvelse den 23 januari 1911 har vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien gjort framställning om beviljande af ett statsanslag å 5,900 kronor för vidtagande af vissa åtgärder till förhindrande af att två omedelbart intill S:t Lars ruin i Visby belägna tomter blefve bebyggda.

Till stöd för berörda framställning har akademien anfört följande:

S:t Lars ruin i Visby utmärkte sig genom en i Norden ensamstående plananordning. Härigenom såväl som genom andra egendomligheter i utförandet samt genom sitt väl bibehållna skick intoge den en rangplats bland Visbys märkliga ödekyrkor. Den vackra ruinen hotades emellertid för närvarande i synnerligen beklaglig grad genom ifrågasatt bebyggande af två omedel-

bart intill densamma belägna tomter, hvarigenom ruinen skulle blifva dels å en viss sträcka belamrad med uthusbyggnader af olika slag, dels å en annan sträcka helt och hållet förbyggd och bortskymd. Tomten söder om ruinen hade nyligen gått i försäljning och den nye ägaren hade därvid för afsikt att förlägga det hus, han härstädes tänkte uppföra, å västra delen af tomten, i tomtgränsen mot ruinen med brandmur mot denna. Som tomtgränsen låge endast 2,15 meter från ruinen och huset vore afsedt att blifva två våningar högt med vindsvåning därofvän, så måste den sålunda bildade, endast 2,15 meter breda smygen mellan den mycket höga ruinen och husets tre våningar höga brandmur blifva nästan fullkomligt mörk samt södra och sydöstra delarna af ruinen till stor del bortskymda. Sydvästra partiet af ruinen vore äfven utsatt för fara. Här funnes utefter ruinen endast en helt smal, några decimeter bred, remsa af kronojord. Tomten i öfrigt vore af frijords natur. Nämnda tomt med därå befintliga, tvärs öfver S:t Hansgatan stående boningshus vore utbjuden till försäljning. Uthusbyggnader funnes för närvarande ej på densamma och de lokala förhållandena vore sådana, att en blifvande ägare måste bygga dylika alldeles intill ruinen — endast några decimeter därifrån. Kyrkan vore på denna sträcka således utsatt för att blifva belamrad med vedbodar, afträden, stall m. m. Genom underhandlingar med de respektive tomternas ägare hade emellertid akademien lyckats åstadkomma vissa erbjudanden, hvarigenom ruinen skulle blifva räddad från ofvannämnda faror. Ägaren af den först nämnda tomten, söder om ruinen, hade nämligen, med afstående från sin ursprungliga plan att förlägga huset på västra delen af tomten, enligt akademimens skrifvelse i afskrift bifogadt skriftligt anbud, förklarat sig villig att sälja denna del med villkor bland annat, att den för framtiden skulle förblifva obebyggd. Ägaren af den andra af de här ifrågasvarande tomterna invid sydvästra delen af ruinen hade enligt likaledes i afskrift bifogad skrifvelse gjort alternativa erbjudanden, nämligen dels medgifvande af servitutsinteckning å den ena delen af tomten, hvarigenom densamma ej finge bebyggas, dels köp af hela tomten med det därå befintliga boningshuset. Det sistnämnda erbjudandet syntes ej kunna sägas medföra mot den begärda köpesumman svarande fördelar. Den alternativt medgifna servitutsinteckningen å ena delen af tomten vore däremot, ur synpunkten af ruinens frigörande, önskvärd och tillräddig, enär nämligen den andra delen af tomten redan vid försäljningen af tomten söder om ruinen blifvit belagd med dylikt servitut. Komme den nu ifrågasatta servitutsinteckningen till stånd, skulle således hela tomten sydväst om ruinen för framtiden blifva obebyggd med undantag af det nu där stående bostadshuset. De af de respektive tomternas ägare gjorda erbjudandena

torde böra betecknas som vittnande om tillmötesgående. Båda ansåge sig emellertid ej kunna vidhålla sina erbjudanden längre än till den 1 mars 1911. Hvad särskildt ägaren af tomten söder om ruinen beträffade, måste detta förbehåll anses ganska skäligt, dels enär förslaget om försäljning ej väckts af honom utan af akademiens representant, dels emedan, om uppgörelse ej komme till stånd före nyssnämnda datum, fullföljande och avslutande af hans bygge blefve uppskjutet närmare ett år. Redan försäljningen vållade ett halft års uppskof.

Kostnaderna för de ifrågasatta åtgärderna vore:

Inköp af tomten söder om ruinen.....	5,000	kronor
Ersättning för uppgjord ritning till det här tillämnade huset, hvilken ritning genom tomtens försäljning blefve onödig	675	»
Lagfart och tomtmätning (beräknadt belopp).....	125	»
Servitutsinteckning å den ena delen af tomten sydväst om ruinen	3,000	»

Summa 8,800 kronor

Af nämnda summa syntes det ej oskäligt, att Visby stad, såsom vid liknande tillfällen någon gång ägt rum, bidroge med halfva beloppet för inköpet af tomten söder om ruinen, således med 2,900 kronor. Under förutsättning af nämnda bidrag från stadens sida, skulle således erfordras ett belopp af 5,900 kronor.

På grund af det sålunda anförda och med framhållande ej mindre af ärendets stora betydelse än äfven af det förhållandet, att, om ingen åtgärd i berörda syfte kunde företagas före den 1 mars 1911, den märkliga och vackra ruinen för, praktiskt taget, all framtid blefve belamrad och störd, hemställde akademien i underdånighet, det Eders Kungl. Majt, under förutsättning att Visby stad till ändamålet bidroge med 2,900 kronor, täcktes för ofvan angifna ändamål anvisa ett belopp af 5,900 kronor.

Förutnämnda anbud om försäljning af en del af den söder om S:t Lars ruin belägna tomten är af följande lydelse:

»Till Kungl. vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien försäljer jag af min ägande tomt nr 8 i S:t Hansrotens 2:dra kvarter i Visby, innehållande en ytvidd af 866,51 kvadratmeter, det område, som ligger väster om en linje dragen mot S:t Lars ruin från det å Stora torggränd åt söder utskjutande knäet parallell med S:t Hansgatan, till ett pris beräknadt efter 15,000 kronor för hela tomten på följande villkor:

1:o) Köparen skall vara beredd att fullfölja köpet senast den 1 nästkommande mars, vid äfventyr att jag eljest icke längre är bunden af detta kontrakt.

2:o) Säljaren förbehåller sig rätt till den servitutsinteckning, som meddelats den 9 i denna månad i tomten nr 16 i S:t Hansrotens 1:sta kvarter till säkerhet för ägaren af tomten nr 8 i S:t Hansrotens 2:dra kvarter.

3:o) Köparen beviljar mig inteckning i nu till försäljning utbudna tomtedel till säkerhet därför, att densamma icke kommer att i framtiden bebyggas eller förses med för mig såsom ägare till öfre delen af tomten nr 8 skyddande upplag.

4:o) Såsom ägare till kronotomten nr 8¹/₂ i S:t Hansrotens andra kvarter medgifver köparen mig rätt att å det boningshus jag kommer att uppföra å östra delen af min berörda tomt hafva fönster dels åt norr äfven om gafveln till berörda boningshus uppföres i gränsen af kronotomten, och dels å berörda boningshus långsidor i öster och väster, äfven om dessa fönster komma på ett mindre afstånd än tre meter från tomtgränsen.

5:o) Säljaren förbehåller sig rätt att afgiftsfritt få begagna den del af berörda kronotomt, som ligger norr om hans från försäljning nu undantagna tomtedel.

6:o) Till försäljning utbudna tomtdelen skall med undantag af lämningarna efter det gamla där uppförda trappgafvelhuset vara planerad, planterad och försatt i pryddigt skick senast den första mars 1913.

7:o) Kostnaderna för möjligen blifvande lagfart å det härmed afsedda fångtet bestridas af köparen, som äfven i allo, därest köp kommer till stånd, genast skall ombestyras delningen af tomten och bekosta därmed förenade utlägg.

8:o) I gränsen mellan nu berörda tomtdelar uppföres pryddigt staket, ej plank.

9:o) Köparen erlägger, förutom köpeskillingen, 675 kronor, utgörande det belopp, arkitekten Carl Melin betingat sig för uppgörande af ritning af tillämnadt boningshus afsedt att uppföras å nedre delen af min berörda tomt.

Visby den 18 januari 1911

Wilh. Remén

Bevittnas:

F. Carlström.

Dika Åkerman.»

Enligt förutberörda anbud om upplåtande af servitutsrätt i den sydväst om ruinen belägna tomten har aktiebolaget A. L. Wedins bryggeri såsom ägare af samma tomt erbjudit sig att mot en ersättning af 3,000 kronor medgifva servitutsinteckning i fastigheten nr 16 i S:t Hansrotens

första kvarter såsom säkerhet för att tomten till sagda fastighet icke komme att bebyggas i större utsträckning än för närvarande, dock att vid en eventuell ombyggnad af det nuvarande trapphuset, som vore af trä, detta finge utbyggas $\frac{1}{2}$ meter åt öster samt hela den sydöstra vinkeln mellan trapphuset och bostadshuset fullt utbyggas.

I en till stadsfullmäktige i Visby den 23 januari 1911 aflåten skrifvelse har därjämte vitterhetsakademien hemställt, att staden måtte deltaga i kostnaden för inköpet af förutnämnda, söder om ruinen belägna tomt-del med halfva beloppet eller 2,900 kronor under villkor, att tomtdelen öfverginge i stadens ägo, att densamma för all framtid ej finge bebyggas eller belamras med upplag, ej heller planteras med ruinen skymmande träd, samt att akademien åtog sig att konservera och för framtiden underhålla den å tomten belägna grunden till ett medeltidshus, hvilken borde bibehållas.

På grund af nådiga remisser hafva underdåniga utlåtanden i ärendet afgifvits den 31 januari 1911 af kammarkollegium och den 15 februari 1911 af Eders Kungl Maj:ts befallningshafvande i Gottlands län. Kammarkollegium har därvid förklarat sig icke hafva annat att erinra mot bifall till förevarande framställning än att det i femte punkten uti Reméns anbud intagna förbehåll om rätt för säljaren att afgiftsfritt begagna viss del af kronotomten nr 8 $\frac{1}{2}$ dels innebure ett fullständigt afhändande af kronans dispositionsrätt till berörda tomt-del, hvilket knappast syntes vara påkalladt af det syfte, Remén kunde antagas hafva afsett med nämnda förbehåll, dels ock kunde leda till sådan disposition af tomt-delen att beträffande densamma just de olägenheter kunde befaras, som framställningen afsåge att förebygga beträffande däri angifna områden.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande har, jämte meddelande, att stadsfullmäktige i Visby på hemställan af vitterhetsakademien den 14 februari 1911 beslutit att anslå 2,900 kronor för ifrågavarande ändamål, för egen del på det lifligaste tillstyrkt bifall till förevarande framställning.

I likhet med vitterhetsakademien finner jag det vara synnerligen önskvärdt, att de af akademien föreslagna åtgärderna vidtagas till förhindrande därpå, att ifrågavarande invid S:t Lars ruin belägna tomter bebyggas på sådant sätt, att ruinen därigenom blifver förbyggd och bortskymd eller de närmaste omgifningarna kring ruinen blifva vanprydande. Den del af tomten nr 8 i S:t Hansrotens andra kvarter, hvilken för detta ändamål är ifrågasatt till inköp, utgör, enligt hvad jag inhämtat, omkring 290

kvadratmeter. Mot det för denna tomtedel begärda priset, 5,000 kronor, hvilket motsvarar 17 kronor 35 öre för kvadratmeter, har jag icke något att erinra. Med anledning af den utaf kammarkollegium gjorda erinran i fråga om det i femte punkten uti Reméns förutberörda anbud intagna förbehåll om rätt för säljaren att afgiftsfritt begagna viss del af kronotomten nr 8 $\frac{1}{2}$ har Remén uti en den 4 februari 1911 afgifven förbindelse utfäst sig att, så länge han afgiftsfritt begagnade sistnämnda tomtedel, ej belamra densamma med byggnader, upplag eller annat, som kunde skymma ruinen, samt att omförmälda dispositionsrätt till tomtdelen skulle gälla endast för hans egen och hans hustrus lifstid. Enligt hvad jag inhämtat är anledningen till att säljaren förbehållit sig rätt att begagna ifrågavarande tomtedel den, att det för honom är af stor vikt att denna, som är belägen intill säljarens egen tomt och det hus, han därå ämnar uppföra, hålles i prydligt skick. Så mycket mera måste detta vara af betydelse för honom som han ämnar och genom moment 4 i förutnämnda anbud förbehållit sig rätt att å berörda boningshus hafva fönster äfven mot norr, således omedelbart intill nyssnämnda kronotomt. Det ligger därför i sakens natur att berörda tomtedel af säljaren kommer att användas uteslutande till plantering. Å ifrågavarande kronotomtsremsa intill ruinen finnes också sedan många år tillbaka en liten trädgårdsplantering, anlagd af en föregående ägare till den nuvarande Reménska tomten, hvilken ägare år 1883 på därom framställd begäran erhållit tillstånd till nämnda anläggning. Hvarje annat användande af nyssnämnda kronojordsremsa än till plantering skulle också ur såväl estetisk som hygienisk synpunkt vara till förfång för ett å östra delen af Reménska tomten uppfördt boningshus. Staten synes ej heller kunna hafva någon annan tänkbar användning för nu berörda smala kronojordsremsa än att af hänsyn till ruinen hålla densamma fri och öppen och då naturligtvis helst i prydligt, planteradt skick. I blifvande köpekontrakt torde emellertid böra intagas bestämmelse om att den upplåtna dispositionsrätten till tomtdelen endast gäller för säljarens och hans hustrus lifstid och afser uteslutande användning till plantering. Mot öfriga villkor i anbudet har jag icke någon anmärkning att framställa.

Såsom förut nämnts skulle genom ifrågavarande köp äganderätten till omförmälda del af tomten nr 8 öfvergå till Visby stad mot det att staden bidrager med hälften af kostnaderna för tomtdelens inköp. Då denna, hvilken ej får bebyggas eller användas till upplag, icke synes kunna begagnas för något statens ändamål, torde också en sådan anordning vara den för staten fördelaktigaste, helst staten därigenom undgår andra kostnader för tomtdelens vård än för underhållet af förutnämnda å tomten befintliga fornminne.

Beträffande det afgifna anbudet om upplåtande af servitutsrätt i tomten nr 16 i S:t Hansrotens första kvarter, hvarigenom den del af samma tomt, som är belägen närmast intill ruinen, ej får bebyggas, har jag icke funnit anledning till någon erinran.

Utskottet, som icke haft något att erinra emot Kungl Maj:ts ifrågasvarande framställning, hemställer alltså,

att Riksdagen må dels såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för inköp af en i statsrådsprotokollet angifven del af tomten nr 8 i S:t Hansrotens andra kvarter i Visby, dels ock såsom ersättning för upplåtelse af servitutsrätt i tomten nr 16 i samma rotes första kvarter, hvarigenom den del af tomten, som är belägen närmast intill S:t Lars ruin därstädes, ej får bebyggas, på extra stat för år 1912 under åttonde hufvudtiteln bevilja ett anslag af 5,900 kronor, under villkor att Visby stad bidrager med 2,900 kronor till kostnaderna för omförmälda tomtköp.

Stockholm den 24 februari 1911.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.

STOCKHOLM, IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A. B., 1911.
